

PROBLEME INTERCONFESIONALE

O. 1975/3

CRUCEA ÎN TEOLOGIA ȘI CULTUL BISERICII ORTODOXE

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

Circulă opinia că în vreme ce Bisericele occidentale pun accentul principal pe crucea lui Hristos, Ortodoxia îl pune pe învierea Lui. Opinia aceasta însă, dacă e prea simplificată, ascunde în ea gândirea creștinismului occidental care separă crucea și învierea ca două evenimente succesive fără o legătură interioară directă între ele. Conform acestei gândiri, Hristos a terminat tot ce trebuia să facă în numele umanității pentru mântuirea ei, pe cruce. Învierea vine din partea lui Dumnezeu-Tatăl, ca o răsplată exterioară dată lui Hristos pentru sacrificiul meritoriu adus de El pe cruce pentru satisfacerea onoarei ofensate a lui Dumnezeu de păcatul omenirii, sau pentru o expiere a acestui păcat, în sensul unei echivalențe juridice.

Potrivit gândirii răsăritene însă în crucea însăși e o putere care produce înviere și în înviere e prezentă, într-un anumit sens, în mod etern crucea. Crucea are în ea însăși o forță de biruire a păcatului și a morții, o putere care înaintea spre înviere și se finalizează în înviere. Biserica Ortodoxă a moștenit de la Biserica de la început înțelesul deplin al cuvântului Sfântului Apostol Pavel: «Cuvântul crucii pentru noi cei ce ne mântuim este puterea lui Dumnezeu» (I Cor. I, 18). Căci în Hristos cel răstignit e «Duhul și puterea» (I Cor. II, 2, 4).

Moartea lui Hristos pe cruce, în gândirea răsăriteană nu e un proces care se termină într-o desființare definitivă a trupului și într-o întemnițare eternă a sufletului în iad și nici învierea Lui nu este un eveniment care apare după aceea dintr-o altă cauzalitate, din cauzalitatea divină, exterioară crucii. Învierea nu se produce într-o discontinuitate cu moartea lui Hristos ca eveniment început și sfârșit în limitele neputinței umane, fiind pe de-o parte reparat, pe de alta răsplătit cu învierea venită dinafară, de la Dumnezeu, pentru meritul lui Hristos de a fi acceptat de bună voie moartea.

În sinaxarul din Simbăta Mare se spune: Domnul «după ce a re-născut pe omul cel stricat (corupt) în ziua a șasea și l-a înnoit cu crucea și cu moartea Sa cea aducătoare de viață, iarăși întru această zi a șaptea s-a odihnit și a dormit cu somn de viață făcător și mântuitor. S-a pogorit însă Cuvântul lui Dumnezeu cu trupul în mormânt, iar cu sufletul Său cel nestricat (incorruptibil) și îndumnezeit în iad. Și nu s-a oprit sufletul Domnului în iad, ca sufletele altor sfinți; pentru că nimic din blestemul strămoșilor nu era asupra Sa. Încă și cu dumnezeirea s-a sălășluit în groapă Domnul nostru Iisus Hristos, fiind tot unită cu trupul».

Manuscrisele nepublicate nu se restituie. Colaboratorii sînt rugați să-și păstreze copie de pe manuscrisele pe care le trimit redacției revistei «Ortodoxia».

*

Manuscrisele, cărțile, comunicările oficiale ale eparhiilor, revistele periodice, abonamentele și orice fel de corespondență privitoare la revistă se trimit pe adresa: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Intrarea Patriarhiei nr. 9, sectorul 5, București, cont. 49.08.01.000 — Banca Națională a R. S. România, Filiala sectorului 5, cu mențiunea: pentru «Ortodoxia», revista Patriarhiei Române.

De aceea crucea Domnului sau moartea lui e scară spre cer: «O, dumnezeiască scară, prin care ne-am suit la cer» (Cîntare la utrenia de la 14 septembrie). «Deschide, cruce, porțile cerului celor ce te iubesc pe tine» (Cîntare la vecernia mică din sîmbăta dinaintea duminicii a treia din postul mare).

Crucea ca moarte a lui Hristos dă morții prin ea însăși un alt sfîrșit, un sfîrșit în biruirea morții, adică inversează rostul morții, făcînd-o din moarte care pune capăt vieții, moarte care se desființează pe ea însăși, eliberînd viața de moarte. «Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd», cîntă Biserica Ortodoxă în troparul învierii. De aceea am spus că în crucea sau în moartea lui Hristos se cuprinde virtual învierea Lui și în învierea Lui continuă să fie prezentă puterea biruitoare de moarte a crucii. Nu s-a ajuns la înviere fără cruce. De aceea învierea în sensul creștin nu-i lipsită de puterea lui Hristos care s-a manifestat în acceptarea și suportarea crucii, suportare care e prin ea însăși și biruire a morții. Învierea e arătarea deplin actualizată, manifestată de Hristos în suportarea crucii.

De aceea producîndu-se învierea lui Hristos, crucea Lui nu devine un simplu eveniment al trecutului, predat spre păstrare memoriei recunosătoare. Desigur crucea a fost un eveniment care s-a produs într-un anumit moment al istoriei mîntuirii. Dar razele puterii lui se prelungesc în înviere și sînt pururea prezente în ea și deci și în Hristos cel înviat în vecii vecilor. Iar din puterea ei prezentă în învierea Domnului se împărtășesc toți cei ce cred în această putere, ca de o apă de viață incoruptibilă: «Ziua aceasta este a închinării cinstitei cruci. Veniți toți la dînsa, că revărsînd razele cele luminoase ale învierii lui Hristos, le pune înainte» (Cîntare la utrenia din a treia duminică din postul mare). Sau: «Veniți credincioșilor să scoatem apă nu din fîntina stricăcioasă, ci din izvorul luminării, închinîndu-se crucii lui Hristos» (*Ibidem*). Crucea e pururea «purtătoare de viață» (*Ibidem*). Hristos «a arătat organul morții, vistierie de viață» (*Ibidem*).

De aceea crucea e semnul biruinței finale a Fiului Omului, adică semnul lui Dumnezeu devenit om, care se va arăta pe cer cînd va veni «întru putere și slavă multă» să rostească judecata asupra tuturor pentru veci (Matei XXIV, 30). De aceea Hristos rămîne în veci Mielul înjunghiat și împărătește ca atare (Apoc. V, 12). În aceasta se arată puterea și mărirea iubirii Lui cuceritoare și a nevinovăției din care frica de durere și de junghiere nu l-a depărtat.

De aceea, așa cum învierea e prăznuită o singură dată pe an, ca stare permanentă a lui Hristos și ca nădejde a noastră, umple gîndirea și viața Bisericii în tot timpul, tot așa și crucea, deși ca eveniment istoric al răstignirii lui Hristos e prăznuită în vinerea patimilor, ca putere permanentă care se perpetuează în învierea lui Hristos și duce spre învierea noastră, e pomenită în fiecare zi, e invocată de creștini ca ajutor la începutul oricărei fapte și ca apărătoare de orice necaz, e un semn de putere cu care se însemnează pe ei înșiși și însemnează toate lucrurile pe care le folosesc. Ea e așezată pe turnurile bisericilor,

care au în ele pe Hristos cel înviat, pe virfurile caselor, la marginea și la rîspîntiile drumurilor. Niciodată nu se pomeneste Dumnezeu, sau Iisus Hristos, fără a se face semnul crucii. Crucea trebuie arătată și înălțată ca semn al biruinței lui Hristos împotriva păcatului, al răului și al morții. În joia mare se scoate cu Hristos cel răstignit pe ea în mijlocul bisericii spre închinare, la 14 septembrie și în a treia duminică din postul mare se scoate numai crucea. Crucea nu e un capitol de teologie, fie el oricît de important, ci e prezentă pretutindeni în cultul public, în rugăciunea particulară și în viața creștinilor. Ea îi însoțește totdeauna în tot locul. Ea are o importanță universală ca și învierea, amîndouă aflîndu-se într-o îmbinare indisolubilă. Ea e singura cale și perspectivă de mîntuire din nonsensul păcatului și din moarte, e singura cale spre viața în veșnică lumină: «O preaslăvită minune! lățimea și lungimea crucii cu a cerului se aseamănă» (Cîntare de la utrenia din 14 septembrie). «Bucură-te lemn de trei ori fericit și dumnezeiesc, cruce, lumina celor din întuneric, care arăți mai înainte în strălucirea ta razele învierii lui Hristos, în lumea cea cu patru părți» (la utrenia din a treia duminică din postul mare).

Inseși cele două zile mai însemnate de peste an care mai sînt închinare crucii în afară de vinerea patimilor, poartă în ele intenția de a pune toată viața creștină sub semnul și sub puterea crucii. Căci înălțarea ei la 14 septembrie, adică la începutul anului bisericesc, îndată după sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, vrea să arate că iconomia mîntuitoare a lui Hristos, care se retrăiește în cursul anului bisericesc începe cu Nașterea Maicii Domnului și stă întreg sub semnul înălțat al crucii lui Hristos. Iar prăznuirea ei în duminica de la mijlocul postului mare arată intenția Bisericii de a o planta în mijlocul timpului de pregătire ascetică, prin care se ajunge la învierea Domnului; Crucea e arătată astfel ca sensul și conținutul acestei pregătiri, dar și ca putere ce ne trece de la viața noastră pămîntească la înviere, fiind ca o punte între ele. Astfel nu se poate spune că în Ortodoxie crucea e mai puțin prezentă decît învierea. Amîndouă sînt permanent prezente într-o unire nedespărțită, într-o legătură interioară. Nici una nu e gîndită fără cealaltă. Nici măcar în săptămîna patimilor nu se uită de învierea venită prin cruce: «Crucea Ta, Doamne, este viață și înviere poporului Tău și spre dînsa nădăjduindu-ne, Te lăudăm pe Tine, Dumnezeu nostru, cela ce Te-ai răstignit pentru noi, miluiește-ne pe noi», cîntă Biserica joi seara din săptămîna mare. Sau: «Răstignitu-Te-ai pentru mine, ca să-mi izvorăști mie iertare; împunsu-Te-ai pentru mine, ca să-mi izvorăști mie iertare; împunsu-Te-ai în coastă, ca să-mi izvorăști mie piraie de viață; cu piroane Te-ai pironit, ca crezînd eu prin adîncul patimilor Tale, să strig înălțimii puterii Tale: Dătătorule de viață, Hristoase, slavă crucii Tale, Mîntuitorule, și patimii Tale».

Biserica Ortodoxă exprimă într-o mare bogăție de forme atît puterea biruitoare de moarte a crucii, cît și continuarea neîncetată a acestei puteri. Puterea crucii o laudă Biserica de cîte ori vorbește de «biruința crucii», de «crucea biruitoare», de «crucea armă asupra dia-

volului». «Prin cruce a ucis pe cel ce ne-a ucis», cîntă Biserica la vecernia mare de la 13 septembrie.

Îmbinînd lauda puterii intrinsece a crucii cu permanentizarea puterii ei, Biserica cîntă în vecernia cea mare de la 13 septembrie: «Bucură-te, cruce de viață purtătoare, biruința creștinătății cea nebiruită, ușa raiului, întărirea credincioșilor, îngrădirea Bisericii, prin care stricăciunea a pierit și s-a sfîrșit și puterea morții s-a călcat și ne-am înălțat de pe pămînt la cer, armă nebiruită, ceea ce ești luptătoare împotriva rășilor, lauda mucenicilor cu adevărat, podoaba cuvioșilor, limanul mîntuirii, care dăruiești lumii mare milă».

Cum se explică acest sens de putere biruitoare intrinsecă a crucii lui Hristos? O cheie la înțelegerea concentrată a acestei însușiri a ei ne-o dă considerarea ei ca lemnul opus lemnului din paradis, prin care omenirea a căzut. Acolo lemnul a fost pomul din paradis care s-a făcut pierzător lui Adam, prin dulceața cu care l-a ademinit. Aici lemnul este cruce mîntuitoare prin faptul că Hristos primește să sufere pe el. Acolo e o biruință a naturii asupra spiritului, o cădere a spiritului din afirmarea puterii sau a libertății lui; aici este o restabilire a puterii spiritului, sau a libertății lui, față de fructele dulci cu care natura ispitindu-ne, ne poate face să cădem, din tăria spiritului sau din libertatea lui, în robia pornirilor trupești. Biruirea aceasta a naturii de către spirit nu se face fără efort și deci fără suferință. Dar aceasta este singura cale prin care se poate dobîndi tăria și libertatea spiritului. Și numai ea face natura străvezie pentru Dumnezeu, ușă spre rai, sau spre comuniunea cu Dumnezeu, cale spre înviere, ca stare incoruptibilă a trupului.

De aceea natura întreagă se bucură că nu mai e înjosită de noi prin folosirea ei ca mijloc de înrobire a lui, ci ca prilej de afirmare a curăției lui și ca transparent cinstit spre Dumnezeu: «Să salte cu laude toate lemnele pădurii, văzînd lemnul crucii, cel de un nume cu ele, sărutîndu-se astăzi» (*Ibidem*). Lemnul naturii în chipul crucii nu mai este un lemn ispititor spre plăceri și un mijloc de legare a omului credincios de lume, ci un mijloc transparent spre Dumnezeu, fiind redus la substanța (rațiunea) lui fundamentală, dezbrăcat de podoabele ispititoare.

Efortul de a nu se mai lăsa ispitit de fructele dulci ale naturii, ci de a afirma tăria spiritului în fața ei, nu-l mai putea face omul obișnuit pînă la capăt, pînă la moarte. Numai Dumnezeu devenit om a putut presta acest efort. Dar biruința aceasta asupra naturii nu a efectuat-o Hristos ca Dumnezeu. O biruință astfel obținută nu ne-ar fi fost de folos nouă, El a făcut acest efort ca om, întărind omul dinăuntru prin dumnezeirea Sa, nu ca să-i facă acestuia ușoară biruința, ci ca să-i dea puterea să rabde tot ce e dat firii omenești să rabde; i-a dat puterea să presteze tot efortul care îi este dat ei să-l presteze, dacă ar vrea să-l presteze.

Fără îndoială această răbdare a putut-o suporta și acest efort l-a putut presta Hristos ca om nu numai întrucît fiind și Dumnezeu, e întărit de Dumnezeu, ci și întrucît ca om Hristos manifesta prin aceasta

o orientare spre Dumnezeu, o fidelitate față de Dumnezeu, care dat fiind că Hristos e ca om aceeași persoană cu Dumnezeu, se precizează ca orientare spre Tatăl și ca fidelitate față de El. Căci nu poate spiritul omului credincios să se afirme în fața naturii și a pornirilor sale trupești ispitite de natură, decît într-o transcendere totală spre Dumnezeu, Spiritul personal suprem, într-o voință de fixare deplină în comuniune cu El.

În felul acesta, crucea lui Hristos e așezată în Biserică ca într-un paradis restabilit, sau ca un început de restabilire a lui. Din ea învățăm și luăm putere să ne comportăm față de natură nu ca unii ce ne lăsăm ispitiți de plăcerile ce pot fi oferite sensibilității noastre trupești ieșite de sub puterea spiritului, ci ca unii ce facem efortul să ne întărim spiritul în contact cu ea, într-o continuă transcendere spre Dumnezeu, chiar dacă acest efort e împreunat cu nu puțină suferință.

Are și lemnul crucii un fruct, dar e contrar celui din care au gustat strămoșii. E fructul puterii de înfrînare și de răbdare. Fructul prin care se întărește spiritul nostru în libertatea lui și prin care ne suim la Dumnezeu, la un cer mai înalt, la comuniunea cu Dumnezeu: «Iată vine preacinstitul lemn cu adevărat, la care alergăm cu bucurie. Îmbrățișați-l și strigați către dînsul cu credință: Tu ești sprijinirea noastră, cruce preacinstită, din al cărui fruct gustînd am dobîndit nestricăciune (incoruptibilitate-înviere), luînd adevăratul Eden dintii și mare milă» (simbătă seara la privegherea din ajunul duminicii a treia din postul mare).

Opoziția dintre lemnul crucii și pomul ispititor din rai o descrie Biserica astfel: «În raiul de demult lemnul m-a golit prin mîncare pricinuindu-mi vrăjmașul omorîrea; iar lemnul crucii aducînd hrană vieții oamenilor, s-a înfipt pe pămînt și lumea întreagă s-a umplut de toată bucuria». Prin aceasta s-a deschis din nou și definitiv raiul, nemaiputînd fi ținut închis de sabia care oprea intrarea în el, din pricina pornirilor firii spre lăcomia trupească, și menținîndu-se acum mereu ca un rai în dezvoltare prin cruce, ca lemn care nu mai ispitește, ci invită la răbdare și la efort spiritual. Iar acest lemn a fost introdus în raiul restabilit de Hristos-Omul. El a intrat din nou în rai purtînd lemnul ca crucea pe care a suferit, ca să-l opună pomului de care s-a îndulcit primul Adam. Și odată cu Hristos a intrat în rai și tilharul purtînd de asemenea cruce, cum se vede din pictura bisericească; a intrat ca primul om mîntuit, întrucît s-a desprins de lăcomia stîrnită de lume urmînd lui Hristos.

Puterea crucii care înaintează pînă la înviere se vede din faptul că prin însăși crucea a deschis Hristos raiul și l-a introdus pe tilharul în el. Puterea crucii lui Hristos, luată și de noi asupra noastră, înlătură din ușa raiului sabia heruvimului, căci înlătură din noi păcatul lăcomiei pentru care heruvimul ne închide calea: «Nu mai păzește sabia cea de văpaie ușa Edenului. Că într-însul a venit preaslăvita legătură (a noastră cu raiul), lemnul crucii. Acul morții și biruința iadului (care ne ținea în afara raiului, *n.n.*) s-a gonit că de față a stătut Mîntuitorul meu strigînd: «Intrați iarăși în rai» (Cîntare la utrenia din a treia duminică din postul mare).

Deși e din lemn, adică crescută direct din natură, puterea crucii lui Hristos, care învinge moartea, se înfige ca un piron în iad desființându-l pentru toți cei ce o acceptă cu Hristos ca mijloc de biruire a păcatului și a morții prin întărirea spiritului. Căci iadul — ca moarte definitivă — se alimentează din păcat. De aceea văzînd iadul crucea lui Hristos, strigă: «O slugile mele și puterile mele, Cine este cel ce a înfipt acest piron în inima mea? Cu sulită de lemn m-a împuns fără de veste și mă rup» (*Ibidem*). Învierea lui Hristos a început îndată ce sufletul Lui, ieșind din corp, a coborît în iad, înviind și pe morții de acolo. De aceea pictura ortodoxă înfățișează Învierea Domnului ca biruința lui Iisus asupra iadului: «În mormînt Te-ai pogorît dătătorule de viață, Dumnezeule, și-ai sfărîmat încuietorile și zăvoarele și pe morți i-ai înviat, care strigau (încă acolo n.n.): Slavă Învierii Tale, Hristoase Dumnezeule, atotputernice» (*Ibidem*).

Puterea crucii însăși a înlăturat din poarta raiului sabia heruvimului: «De tine cruce, lemnul cel pururea lăudat, pe care s-a răstignit Hristos, s-a rușinat sabia care păzea Edenul învîrtindu-se, și infrișosatul heruvim s-a plecat celui ce s-a pironit pe Tine, dăruind pace sufletelor noastre» (Cîntare la utrenia din 14 septembrie). De aceea crucea e socotită ca «ușa raiului», ca drum spre rai, prin care ne apropiem iarăși de Hristos, pomul vieții: «Călcăt-a porunca lui Dumnezeu neascultarea și gustarea din pom cea fără vreme a pricinuit moarte neamului omenesc. Și s-a oprit de atunci pomul vieții cu pază, ca să nu ne împărtășim de viața cea preasfîntă. De aceasta s-a împărtășit însă tilharul cel mulțumitor, prin cumplita moarte a crucii». Alteori crucea însăși e socotită pomul vieții, căci însăși împărtășirea de ea e împărtășire de Hristos, care nu poate fi cugetat fără ea: «O preamărită minune!» Pomul cel de viață purtător, preasfînta cruce, la înălțime ridicată astăzi se arată. Mărescu-o toate marginile pămîntului. Îngrozească-se toți dracii. O ce dar pămîntenilor s-a făcut».

De fapt Hristos nu poate fi cugetat fără cruce, adică fără efortul și răbdarea prin care a biruit moartea, fără puterea prin care a biruit și a scos din firea Lui umană afectul de durere, întărind spiritul sau libertatea acestei firi față de ispita de a ocoli moartea, cedînd unei porniri automate a naturii. Acest afect intrase și se întărise în firea umană prin păcat. Spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul: «După ce, așadar, prin biruința asupra primei ispitiri, prin plăcere, a zădărnicit planul puterilor, căpeteniilor și stăpînilor celor rele, tămăduind latura de plăcere a trăsăturii pătimitoare a firii, Domnul le-a îngăduit să-și pună în lucrare și a doua momeală, adică să vină și cu încercarea ce le mai rămăsese, cu ispita prin durere ... Așa a dezbrăcat, în vremea morții, pe cruce, căpeteniile și stăpîniile, întrucît a rămas neînfrînt de durere. Mai bine zis s-a arătat infrișosător împotriva morții, a scos din fire latura de durere a trăsăturii pătimitoare, de care fugind omul cu voia, din pricina fricii, ca unul ce era pururea tiranizat fără să vrea de frica morții, stăruia în robia plăcerii, numai și numai pentru a trăi» (*Răspunsuri către Talasie*, XXI).

Dar nici crucea pe care o cinstim noi nu o putem cugeta fără Hristos. Căci o cruce suportată fără voie, sau de un om simplu, din vreo vină adevărată sau din pricina păcatului propriu, nu e crucea prin care s-a redat firii omenești puterea biruitoare de moarte. Noi cinstim crucea pe care a suportat-o de bunăvoie și fără păcat omul care a fost și Dumnezeu, pentru că prin ea s-a dăruit firii noastre biruința asupra morții, sau învierea la viața eternă.

Cugetînd totdeauna pe Hristos ca pe cel care a suportat crucea în mod biruitor și prin cruce cugetînd totdeauna la Hristos care a suportat-o în mod biruitor, noi putem totuși s-o cinstim nu numai cînd vedem pe Hristos în mod actual pe ea, ci și cînd știm ce a însemnat ea pentru El: mijloc și prilej de biruire a morții. Căci și atunci Hristos, care ne-a dat prilejul să o privim astfel, varsă în ea, pentru noi cei ce privind-o ne punem prin credință în legătură cu El, o putere care ne e spre biruirea ispitelor, spre întărirea libertății spiritului nostru, spre intrarea și creșterea în comuniune cu Hristos.

Dacă după credința Bisericii Ortodoxe, Hristos dă icoanei prin rugăciunea rostită de preot la sfințirea ei, puterea ce a pus-o în chipul Lui pe care L-a întipărit pe marama trimisă lui Avgar de Edessa, prin atingerea feții Lui de ea, cu atît mai mult îmbracă în puterea Sa crucea de care Hristos nu s-a atins numai trecător, ci pe care a îmbibat-o cu singele Său curat și curățitor plin de puterea prin care a scos din firea noastră asumată de El afectele de plăcere și de durere și a biruit moartea, ca și noi să învingem aceste afecte și să nu fim duși prin ele la păcat.

Puterea crucii este puterea bine mirositoare a curăției și a vieții lui Hristos, pe care a vărsat-o El în ea, ca într-un vas de mir, suportînd-o cu nevinovăție și cu răbdare și pe care continuă să o sufle în ea. De această bună mireasmă se împărtășesc cei ce mor păcatelor, împri-mîndu-se de crucea lui Hristos, sau primind în ei pe Hristos cel răstignit pe cruce față de orice afect (II Cor. II, 14—17): «Întru această zi miros miresmele dumnezeiescului vas de mir, lemnul cel cu mireasmă de viață, crucea lui Hristos, să mirosim mirosul cel de Dumnezeu insuflat, închinîndu-ne ei cu credință în veci» (Cîntare din slujba utreniei din duminica a treia a postului mare). Totdeauna puterea crucii este puterea lui Hristos: «Pentru aceasta închinîndu-ne ție, ne lumînam astăzi inimile și sufletele cu dumnezeiescul dar al Celui ce s-a pironit pe tine și a surpat puterea vicleanului și blestemul l-a pierdut» (*Ibidem*). Așa cum la sfințirea icoanei se cere lui Hristos să dea icoanei ce se sfințește puterea ce a dat-o icoanei întipărită pe marama lui Avgar prin atingerea ei de fața lui, tot așa se cere lui Dumnezeu, la sfințirea crucii, să «o umple de puterea și de binecuvîntarea lemnului aceluia pe care a fost pironit preacuratul trup al Domnului nostru Iisus Hristos». Apoi înainte de a o stropi cu apă sfințită preotul cere: «Dumnezeule ... caută acum spre rugăciunea noastră și spre crucea aceasta care s-a făcut ... întru pomenirea acelei preamărite biruințe ce s-a săvîrșit asupra diavolului, asupra morții și asupra iadului întru mîntuirea noastră și cu Duhul

Sfint și prin stropirea apei acesteia sfințite, o binecuvintează și o sfințește și varsă spre ea binecuvîntarea cea sfîntă și puterea aceea care prin stropirea singelui și răstignirea trupului preaiubitului Tău. Fiu acel preabinecuvîntat lemn a dobîndit».

Faptul că se sfințește cu apa sfințită prin scufundarea anterioară a unei cruce, arată perpetuarea puterii sfințitoare a Duhului Sfînt în Biserică, asociată cu crucea. Ca urmare, crucea de față se umple de toate darurile de care singele lui Hristos a umplut crucea pe care a fost răstignit. Biserica cîntă de aceea: «Apropiați-vă de scoateți ape neîmpuținate care se toarnă înaintea voastră, prin darul crucii. Iată că vedem pus înainte lemnul cel sfînt, izvorul darurilor cel adăpat cu singele și cu apa Stăpînului tuturor, a Celui ce s-a înălțat pe dînsa de bunăvoie și a înălțat pe oameni».

De aceea, dacă Biserica crede că prin rugăciunea preotului energia necreată, sfințitoare și curățitoare se revarsă peste toate persoanele și lucrurile folosite de ele, această putere sfințitoare crede că se revarsă prin cruce. Pentru aceasta, în cultul Bisericii Ortodoxe toate se sfințesc prin cruce. Prin scufundarea ei în apă se sfințește apa cu care se stropesc credincioșii. Orice binecuvîntare a persoanelor și a lucrurilor de folos o face preotul prin semnul crucii. Ea «sfințește cu dumnezeiescul dar toate» (cîntare la utrenia din 14 septembrie). «Preacinstita cruce sfințește sufletele și trupurile noastre cu puterea sa și ne păzește nerăniți de toată vătămarea potrivnicilor» (*Ibidem*).

Dar sfințirea apei cu care se stropesc de cele mai multe ori toate spre sfințire se face nu numai prin scufundarea crucii în ea, ci și prin chemarea Duhului Sfînt. Energiile necreate aduse în creație de Duhul Sfînt coboară prin mijlocirea crucii, căci prin cruce s-a înfrînt și se înfrînge puterea păcatului născut din iubirea de plăcere trupească și din afirmarea neînfrînată a mîndriei; crucea face loc în ființa noastră energiei Duhului Sfînt, prin faptul că ea înseamnă moartea făpturii în afirmarea ei autonomă față de Dumnezeu. Duhul Sfînt nu pneumatizează creația fără cruce. Crucea deschide calea Duhului Sfînt. Crucea e ușa spre raiul, sau spre cerul vieții în Dumnezeu. Dar această viață este plină de Duhul Sfînt. Între cruce și Duhul Sfînt e o legătură indisolubilă, pe baza legăturii indisolubile dintre Hristos cel răstignit și Duhul Sfînt. Nu se poate obține Duhul Sfînt unde nu se rezistă față de păcate prin cruce.

Crucea e sfîntă și sfințitoare prin excelență, pentru că dă puterea înfrînării de la păcat. Dar sfințirea dobîndită prin cruce își are izvorul și încoronarea în lucrarea Duhului Sfînt. Însăși sfințirea crucii se săvîrșește prin lucrarea Sfîntului Duh care vine în ea cu energiile lui necreate, care a lucrat și în trupul lui Hristos pe cruce, biruind moartea. Căci preotul se roagă la sfințirea crucii: «Trimite acum darul preasfîntului Tău Duh spre crucea aceasta și o binecuvintează și o sfințește pe dînsa și îi dă ei să fie semn înfricoșat și puternic asupra vrăjmașilor celor văzuți și nevăzuți, gonire și suflare a tuturor meșteșugirilor și bintuieților diavolului».

Prin aceasta obiectul făcut în semnul crucii se pune în legătură cu crucea pe care s-a răstignit Hristos și primește puterea aceea.

Din toate cele anterioare s-a văzut că crucea, pe lângă înțelesul de cruce pe care îl vedem pe Hristos răstignit și care își continuă într-un fel prezența sa în Hristos, și pe lângă înțelesul de cruce sfințită prin puterea lui Hristos revărsată asupra ei, mai are și un al treilea înțeles. E înțelesul de putere de mortificare a păcatului din noi, de putere de înfrînare de la rele și de răbdare a greutăților și a întristărilor ce le suferim din pricina aceasta. Dar cele două înțelesuri din urmă sînt legate de primul înțeles, adică de faptul că Hristos a răbdat și a biruit moartea pe cruce, scoțînd din firea noastră afectele care îndeamnă la plăceri inferioare și o fac să fugă de dureri, ridicînd prin aceasta spiritul nostru din robia mișcărilor inferioare și făcînd natura noastră aptă de viața de înviere, împărtășită prin dumnezeirea Lui.

Căci Hristos n-a urmărit să ridice prin cruce la această stare numai firea credinciosului individual, ci toată firea. De aceea El ne comunică din Sine tuturor celor ce vrem puterea stării la care a ridicat prin cruce firea Sa, ca și noi să ne ridicăm la ea printr-o cruce asemănătoare, printr-o înfrînare și răbdare asemenea Lui.

În acest scop ni se pune în față mereu nu numai cuvîntul despre crucea Lui, ci și chipul ei plin de puterea Lui. Dacă noi n-am fi atrași pe această cale asemănătoare căii Lui, ne-am afla ca unii care am privi cu credință și cu recunoștință la crucea Lui și la învierea Lui din trecut, așteptînd cu nădejde învierea noastră la sfîrșitul timpului, fără însă să ne împărtășim de puterea Lui prin care să ne străduim și noi să ne pregătim spre înviere. Învierea noastră nu s-ar lega interior de o mortificare a păcatului nostru și a pornirilor noastre inferioare, de o ridicare a spiritului nostru spre ea, ci ar veni ca un fapt magic din exterior.

Înainte de Hristos și în timpul cînd a venit Hristos oamenii erau intens preocupați de modul cum s-ar putea să fie învinsă moartea. Vechii egipteni sînt unii din exemplele acestei preocupări. Unii socoteau că omul învinge moartea printr-o supraviețuire fără sfîrșit cu sufletul, mai mult sau mai puțin contopit într-o esență spirituală universală; alții prin reîncarnări, între lupte de o astfel de contopire și apoi prin alt șir de reîncarnări. Unii socoteau că chiar zeii trec prin morți și reveniri în viață, fiind identici în esență cu toate cele ce mor și revin în viață.

Numai Hristos a dat un răspuns convingător și în același timp practic acestei preocupări. Moartea e învinsă prin învingerea păcatului, prin fortificarea și desăvîrșirea spiritului, iar aceasta nu se poate realiza decât prin cruce și anume prin trăirea întregii vieți creștine ca o cruce, ca un efort de întărire a spiritului, a libertății lui, printr-un efort de desăvîrșire a lui, care nu-i lipsit de înfrînare, de răbdare, de durere. Învierea din moarte nu vine ca un act pur exterior, magic, care întoarce pe om în aceeași stare sîpirituală, sau îl transportă într-una mai înaltă, într-un mod exterior, ci vine prin acest efort de creștere din interior care e crucea. Moartea trebuie învinsă printr-o putere ce lucrează dinlăuntru omului credincios prin care obține o creștere a puterii lui. Altfel

învierea n-ar aduce nici o bucurie deosebită și n-ar avea nici o semnificație. Învierile succesive ar fi însoțite de o imensă plictiseală prin lăsarea noastră în planul unei eterne relativități. Dar puterea aceasta nu și-o poate da făptura din ea însăși. Ci e o putere pe care făptura și-o asimilează din puterea lui Dumnezeu, care face însă totodată să crească puterea făpturii însăși.

Pentru aceasta era necesar ca Dumnezeu Însuși să se facă om și să învingă moartea ca om, dar cu puterea dumnezeiască asimilată de El ca om. Dumnezeu acesta nu trebuie să fie din esența făpturii, ca zeii păgâni care mureau și înviau asemenea tuturor. Acești zei nu puteau duce omului o putere care să depășească în esență puterea lor, deci nici o victorie eternă asupra morții și o înviere pentru o viață eternă și infinit de bogată și incoruptibilă.

Pentru ca de învierea Lui să ne putem împărtăși toți, nu ca de un dar care să schimbe magic viața noastră muritoare, trebuia ca puterea noastră să crească prin asimilarea puterii Lui biruitoare de moarte pentru ca învierea dăruită nouă din Hristos-Omul să încoroneze și un efort al nostru de biruire a păcatului, de creștere spirituală. Ca să ne împărtășim toți de învierea Lui, noi trebuia să participăm și la crucea Lui, ca drum spre înviere, ca drum al spiritualizării.

PREMISE ECUMENISTE ÎN UNELE CĂRȚI DE CULT ORTODOX

(Partea a II-a)*

Pr. Prof. N. C. BUZESCU

A. — *Hristologia*: 1. *Teandristmul*. — Gîndirea teologică creștină are o structură convergent-hristocentrică, teandrică, deoarece creștinismul este religia Dumnezeului făcut om. Acest fapt ne arată că Dumnezeu nu se voiește numai pe Sine, numai firea dumnezeiască, ci și pe om, firea omenească. Ambele firi au o caracteristică comună: sînt libere. Ca ființă spirituală, credinciosul participă la libertatea divină prin posibilitatea sa de a ieși spiritual din cadrul coercitiv al necesităților naturii, de a-și crea o lume a sa liberă în Dumnezeu, dar liberă și față de Dumnezeu, căci altfel ar părăsi automatismul naturii pentru automatismul spiritului, ceea ce ar echivala cu pierderea libertății. Libertatea în Dumnezeu și-o dobîndește prin iubire, deoarece numai în iubire se determină liber, în ea nimic exterior nu-l constrînge.

Iisus Hristos este sinteza concretă a tuturor, a firii dumnezeiești și a celei omenești, a particularului și a generalului, a individualului și a universalului sau cosmicului.

Hristos nu este numai Dumnezeu, este și om, omul unic și întreaga «ecumene» pentru că în el lucrează atât Dumnezeu, cit și omul, firea dumnezeiască și firea omenească; el ne îndreaptă, în mod liber, spre Dumnezeu, făgăduindu-ne libertatea în Dumnezeu, dar garantîndu-ne și libertatea față de El. În aceasta constă întreg misterul teandric: Dumnezeu l-a dăruit pe om și Hristos a ajuns omeniform, ca omul care-l dorește pe Dumnezeu să ajungă deiform.

În prima parte a analizei conținutului *Triodului* și *Penticostarului*, am abordat problema antropologică creștină, pentru că scopul sau intențiile divine s-au dovedit antropocentrice, iar ale omului teocentrice, rezolvate în hristocentrism. Creștinul nu are numai nostalgia lui Dumnezeu și a paradisului pierdut, ci și pe a Dumnezeu-omului, a lui Hristos, iar aceasta demonstrează că el nu crede numai în Dumnezeu, ci și în om. Prin aceasta se deosebește de toate celelalte religii. Eterogenitatea firilor: Dumnezeu-Om; a substanțelor: Spirit-Natură, este împăcată și unită în sinteza teandrică, în Hristos. Criza conștiinței diferenței și înstrăinării este depășită, deoarece firea omenească are posibilitatea deiformă, prin Hristos, posibilitatea transformării. A doua față a dumnezeirii, Hristos, ni se arată ca față omenească; implicit firea omenească își va căuta împlinirea în cea dumnezeiască, va fi incorporată în cea dumnezeiască. Cultul nostru ortodox este hristocentric, iar Biserica expune acest adevăr în imnologia sa cultică. Se dezvoltă pe larg cele mai importante adevăruri dogmatice relativ la: ipostasul unic al lui Hristos, cele două firi: dumnezeiască și omenească, cele două voințe și două lucrări, nedespărțirea de unimea dumnezeirii, în toată devenirea sa istorică, umanitatea sa întregă, kenoza și îndumnezeirea firii omenești, patima,

* Partea I a fost publicată în revista «Ortodoxia», nr. 2/1975.